

ZASTÚPENIE SLUŽIEB V NÁKLADOVOSTI POĽNOHOSPODÁRSKEJ VÝROBY PORTION OF SERVICES ON THE COSTS IN THE AGRICULTURAL PRODUCTION

ZOBORSKÝ Ivan Mojmir, (SR)

ABSTRACT

The paper deals with the problem of representation services and their portion on the costs of primary production in the Slovak Republic. It states the number of the enterprising subjects in the area of services provision, the structure and the volume of selected services. The costs of services provided in the vegetal and animal production represent 11-12 % form the total costs. The portion of agrarian services on the total services has increased since 1995 to 2004 by 3 %. Agrarian services in Slovakia are gradually changing in a way to adapt to new requests of subjects farming on land.

KEY WORD

agrarian services, own costs, Slovak Republic, research results, economical indicators

---

ÚVOD

Sledovanie vlastných nákladov v agrosubjektoch slúži na odhaľovanie rezerv vo vynakladaní výrobných faktorov. Nákladová stránka poľnohospodárskych komodít je jedným z predpokladov úspešného podnikania v poľnohospodárskej výrobe. Podmienky výroby ovplyvňujú nielen úroveň nákladovosti, ale aj zastúpenie jednotlivých nákladových položiek na celkových nákladoch výrobkov rastlinného a živočíšneho pôvodu. Sledovanie nákladov podľa nákladových položiek sa stáva prostriedkom z hospodárňovania výroby poľnohospodárskych produktov.

V štruktúre nákladov je významný aj percentuálny podiel nákladov na služby pre poľnohospodárske podniky. Aj táto položka, zahrňujúca náklady na biologické, technické a ostatné agrárne výrobné a nevýrobné služby, je veľmi dôležitým zdrojom znižovania nákladovosti poľnohospodárskej prvovýroby a následne aj nákladov na jednotku rastlinných i živočíšnych produktov.

MATERIÁL A METÓDY

Predložená práca si kladie za cieľ analyzovať podiel služieb pre poľnohospodárske podniky na nákladovosti rastlinnej a živočíšnej výroby. V práci vychádzame z výsledkov vedecko-výskumnej činnosti na Katedre ekonomiky Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre a podkladových materiálov výberového súboru podnikateľských subjektov poskytujúcich informácie o skutočných vlastných nákladoch podľa aktualizovanej záväznej Metodiky kalkulácie vlastných nákladov poľnohospodárskych výrobkov, ktorá je nad rámec povinnej účtovnej evidencie. Potrebnú údajovú základňu sme získali aj z výberového súboru Siete testovacích podnikov MP SR. Súbor podnikov je zostavený podľa metodiky Informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva Európskej únie (ISPU) - The Farm Accountancy Data Network European Union (FADN EÚ). Slovensko ako krajina EÚ tiež buduje sieť testovacích podnikov podľa jednotných metodických postupov EÚ.

Pri skúmaní agrárnych služieb v zásade možno uplatniť dva prístupy: makroekonomický a mikroekonomický. Zo širšieho pohľadu do služieb pre poľnohospodárske podniky je možné zaradiť všeobecné služby ostatných národohospodárskych odvetví, ktoré nazývame aj

medziodvetvové služby (napr. služby chemického priemyslu pre poľnohospodárov, ďalej služby poľnohospodárskeho strojárstva, rezortu dopravy, stavebníctva, spojov a pod.).

Štatistický úrad Slovenskej republiky všetky subjekty služieb pre rastlinnú a živočíšnu výrobu zaraďuje do poľnohospodárskej prvovýroby s výnimkou subjektov stavebných a poradenských služieb, spracovania údajov, finančných a ďalších služieb pre poľnohospodárstvo. Pri uvádzaní počtu podnikateľských subjektov v oblasti služieb pre poľnohospodárstvo podľa právnych foriem a jednotlivých skupín agroslužieb (obsahu činnosti) vychádzame zo Správy o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 2005. Podiel agrárnych služieb na nákladovosti rastlinnej a živočíšnej výroby sme posúdili prostredníctvom vybraných nákladových položiek.

VÝSLEDKY

Pri skúmaní zastúpenia agrárnych služieb v nákladovosti poľnohospodárskej prvovýroby sme dôraz sme položili na špecifické služby nadpodnikového charakteru zabezpečované dodávateľským spôsobom. Podnikateľské subjekty a organizácie, ktoré sú nositeľmi agrárnych služieb, tvoria organickú súčasť slovenského poľnohospodárstva. Ekonomická transformácia vyvolala zmeny aj v oblasti biologických, technických a ostatných špecializovaných služieb pre poľnohospodárske podniky. Viaceré pramene uvádzajú, že prvá etapa transformácie agrárnych služieb v roku 1997 bola už prakticky ukončená. Výsledky hospodárenia subjektov, ktoré zabezpečujú špecializované činnosti najmä pre podniky hospodáriace na pôde, sú rozdielne najmä v závislosti od organizačno-právnych foriem podnikania a tiež aj podľa obsahu, druhu a zamerania služieb. Podľa ekonomického poľnohospodárskeho účtu nominálna čistá pridaná hodnota v službách pre poľnohospodárstvo v roku 2004 predstavovala 2415 mil. Sk a podľa odhadu v roku 2005 sa zvýšila na 2500 tis. Sk (index 103,51).

Štruktúru podnikateľskej sféry v službách pre poľnohospodárstvo tvorí široká škála subjektov. Ich početnosť je v neustálom pohybe v dôsledku pokračujúceho procesu transformácie a privatizácie. Podnikateľské subjekty v oblasti biologických, technických a ostatných špecializovaných služieb patria v prevažnej väčšine do veľkostnej skupiny stredných podnikov. Podiel veľkých podnikov klesol v dôsledku privatizácie, podiel malých podnikov mal mierne stúpajúci trend.

V tomto období služby pre poľnohospodársku výrobu v SR poskytuje takmer 1300 rôznych podnikateľských subjektov (tabuľka 1). Štátne subjekty služieb majú už v tomto období veľmi nízky podiel na celkovom počte podnikov služieb a tiež na objeme činností charakteru služieb pre poľnohospodárske podniky.

Tabuľka 1. Počet podnikov v službách pre poľnohospodárstvo podľa právnych foriem

Právna forma	Poľnohospod. a biologické služby		Hospodársko-technické a obchodné služby		Ostatné služby		Služby spolu	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Štát. podniky	2	0	1	1	1	0	4	1
Družstvá	5	6	8	7	0	0	13	13
Obchodné spoločnosti	222	192	829	748	11	4	1062	944
z toho: v.o.s.	6	4	13	11	0	0	19	15
s.r.o.	183	161	686	637	9	3	878	801
a.s.	33	27	130	100	2	1	165	128
Ostatné PO	33	21	46	32	5	2	84	55
PO celkom	262	219	884	788	17	6	1163	1013
FO	84	60	239	220	1	0	324	280
Celkom	346	279	1123	1008	18	6	1487	1293

Prameň: Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 2005

Pohľad na agrárne služby môže byť veľmi široký, keď do tejto skupiny zahrnieme aj služby výrobcov a dodávateľov poľnohospodárskej techniky, priemyselných hnojív, chemických ochranných prostriedkov, pohonných hmôt a ďalších potrieb pre prevádzku poľnohospodárstva, alebo pohľad na služby zúžime len na tie, ktoré sú organickou súčasťou pôdohospodárskeho rezortu. Uvedené prístupy sa potom premietajú aj do rozdielnych údajov o počte subjektov agrárnych služieb.

Podľa Správy o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 2005 v oblasti služieb pre poľnohospodárstvo v roku 2004 podnikalo 1 293 subjektov, z toho hospodársko-technické a obchodné služby zabezpečovalo $\frac{3}{4}$ podnikov. Z celkového počtu subjektov agroslužieb právnické osoby predstavovali 78 %. Počet podnikov v službách pre poľnohospodárstvo podľa právnych foriem a skupín činností sa v ostatnom období podstatnejšie nezmenil. V roku 2004 v porovnaní s rokom 2003 sa počet subjektov agroslužieb znížil o 194 podnikov, t.j. o 13 %. Výraznejší pokles podnikateľských subjektov v oblasti hospodársko-technických a obchodných služieb súvisí podľa Zelenej správy jednak s ekonomickou situáciou prvovýrobcov a ich orientáciou na základné poľnohospodárske služby a nevyhnutné biologické služby, ale aj rastúcou konkurenciou, predovšetkým v oblasti obchodných služieb. Jednou z možností ekonomického hodnotenia služieb je porovnanie úrovne cien za služby s úrovňou vlastných nákladov, ktoré by poľnohospodárska prvovýroba vynaložila pri zabezpečovaní rovnakých aktivít vlastnými pracovníkmi a prostriedkami. Čím je cena za dodávateľské služby nižšia v porovnaní s úrovňou vlastných nákladov v poľnohospodárskom podniku, tým je služba pre odberateľa výhodnejšia.

Služby ako súčasť agrokompexu vplývajú značnou mierou na konečné výsledky poľnohospodárskej prvovýroby. V akej kvalite, v akom rozsahu sú poskytované, aké sú limitujúce faktory ponuky agrárnych služieb, aké sú náklady na jednotlivé skupiny služieb pre odvetvia rastlinnej a živočíšnej výroby? To je len časť problémov, s ktorými je nutné sa zaoberať.

Opačnou stranou ponuky služieb sú poľnohospodári, ktorí nakupujú služby a ako ich odberatelia, vytvárajú dopyt po činnostiach charakteru služieb. Aká je dynamika v spotrebe služieb? O aké druhy služieb majú agropodnikatelia záujem a prečo? Aby bolo možné odpovedať na uvedené otázky, je nevyhnutné mať k dispozícii potrebnú údajovú základňu.

Štruktúru a objem nákladov na poľnohospodárske služby v rokoch 2003-2004 na 1 hektár poľnohospodárskej pôdy uvádzame v tabuľke 2.

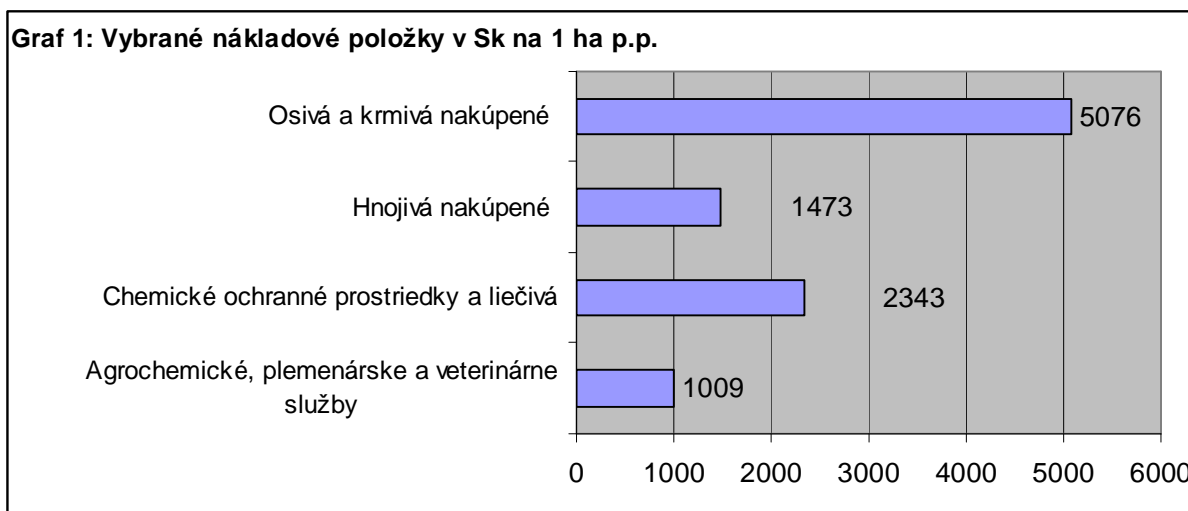
Tabuľka 2. Štruktúra a objem nákladov na služby (v Sk.ha⁻¹ p. pôdy)

Ukazovateľ	Prvovýroba spolu		PD		Obchodné spoločnosti	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Služby spolu	3624	4198	3264	3687	4343	5210
z toho: Opravy a udržiavanie strojov	342	392	337	372	352	433
Agrochemické služby	144	156	124	144	185	180
Poľné práce	627	792	485	692	910	992
Plemenárske služby	153	167	181	201	97	101
Veterinárne služby	171	182	192	208	131	131
Poradenské a servisné služby	190	213	182	195	206	249
Ostatné služby vrátane nájomného	1997	2294	1764	1876	2462	3123

Prameň: Výberový súbor Informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva MP SR. Bratislava: VÚEPP, 2005

Z pohľadu odberateľov služieb je evidentné, že poľnohospodári postupne zvyšujú finančné prostriedky vynakladané na služby. Prosperujúce podniky vydávajú na služby spravidla viac prostriedkov v porovnaní so stratovými subjektami. Agropodnikateľské subjekty postupne

rozširujú samostatné aktivity, ktorých cieľom je zníženie nákladov na dodávateľské služby. Napriek tomu náklady na agrárne služby zabezpečované externými subjektami sa zvyšujú. V roku 2004 náklady na služby pre podniky poľnohospodárskej prvovýroby predstavovali 11 – 12 % z celkových nákladov.

Prameň: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v SR za rok 2004 v triedení podľa výrobných oblastí. Bratislava: VÚEPP, 2005

V grafe 1 uvádzame vybrané súhrnné nákladové položky za rok 2004 prepočítané na 1 ha poľnohospodárskej pôdy. V nákladovej položke osivá - krmivá nakúpené sme zaznamenali viac ako dvojnásobne vyššiu úroveň v kukuričnej výrobní oblasti v porovnaní s horskou výrobnou oblasťou. Ešte výraznejšie rozdiely medzi výrobnými oblasťami sú v nákladovej položke hnojivá nakúpené. Spotreba chemických ochranných prostriedkov sa znižuje od kukuričnej výrobní oblasti smerom k podhorským a horským oblastiam. Náklady na agrochemické služby sú šesťnásobne vyššie v intenzívnych južných oblastiach v porovnaní s oblasťami na severe Slovenska. Náklady na plemenárske a veterinárne služby sa v jednotlivých oblastiach výraznejšie nelíšia. Väčšie diferencie sú v položke liečivá a dezinfekčný materiál. Z celkových nákladov na 1 ha poľnohospodárskej pôdy v roku 2004 (38307 Sk) vybrané nákladové položky sú zastúpené takto: osivá a krmivá nakúpené 13,25 %, hnojivá nakúpené 3,84 %, chemické ochranné prostriedky a liečivá 6,12 %, agrochemické, plemenárske a veterinárne služby 2,63 %.

ZÁVER

V tomto období sa ešte nedoceňuje význam služieb v agropotravinárskom komplexe SR. Pritom servisné činnosti zasahujú do celého reťazca agropotravinových vertikál. Náklady na služby v poľnohospodárskej prvovýrobe sa každoročne zvyšujú.

V oblasti služieb pre odvetvia živočíšnej výroby v najbližšom období nepredpokladáme podstatnejšie zmeny. Naďalej to budú najmä služby šľachtiteľské, plemenárske a veterinárne. Na úseku služieb pre odvetvia rastlinnej výroby predpokladáme, že postupne špecializované činnosti charakteru technických služieb budú zabezpečovať nové typy podnikateľských subjektov formou nadpodnikového využívania techniky, najmä zberových, ale aj ostatných strojov. Zvyšujú sa požiadavky aj na poradenské služby vo všetkých oblastiach ekonomiky vrátane poľnohospodárstva a vidieka. Treba ich však aktualizovať a prispôbovať novým trendom, ktoré súvisia s využívaním prostriedkov z fondov EÚ. Predpokladáme, že náklady na služby v poľnohospodárskych podnikoch budú postupne rásť aj v ďalšom období

a zvyšovať sa bude tiež zastúpenie nákladov na agrárne služby v celkových nákladoch poľnohospodárskej prvovýroby.

ANOTÁCIA

Práca rieši problematiku zastúpenia služieb v nákladovosti poľnohospodárskej prvovýroby v SR. Uvádza počet podnikateľských subjektov v službách pre poľnohospodárstvo, štruktúru a objem nákladov za jednotlivé skupiny služieb. Náklady na služby pre odvetvia rastlinnej a živočíšnej výroby predstavujú 11-12 % z celkových nákladov. Podiel nákladov na agrárne služby z celkových nákladov od roku 1995 do roku 2004 vzrástol približne o 3 %. Agrárne služby na Slovensku svojimi aktivitami sa postupne prispôsobujú novým požiadavkám subjektov hospodáriacich na pôde.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

agrárne služby, vlastné náklady, Slovenská republika, výsledky výskumu, ekonomické ukazovatele

LITERATÚRA

1. Boreková, B. 2005. Ekonomika agroodvetví. Prvé upravené vydanie. Nitra, SPU, 2005, 190 s., ISBN 80-8069-519-9.
2. Kuzma, F. 2004. Tendencie vývoja nákladovosti v SR. Zborník vedeckých prác MVD 2004, CD nosič. Nitra: SPU, 2004, s. 630-633. ISBN 80-8669-356-0
3. Zoborský, I.M., Laclavík, J., Stričík, M. 2003. Agrárne služby (vedecká monografia). Nitra: SPU, 2003, 170 s. ISBN 80-8069-134-7
4. Správa: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v SR za rok 2004 v triedení podľa výrobných oblastí. Bratislava: VÚEPP, 2005
5. Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve v SR 2005. Bratislava: MP SR, 2005
6. Výberový súbor informačnej siete poľnohospodárskeho účtovníctva Ministerstva pôdohospodárstva SR. Bratislava: VÚEPP, 2005

KONTAKTNÁ ADRESA

prof. Ing. Ivan Mojmir Zoborský, CSc., Slovenská poľnohospodárska univerzita, Fakulta ekonomiky a manažmentu, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra, Slovenská republika
tel.: +421 37 6508 594
e-mail: Ivan.Zoborsky@uniag.sk

Recenzent: prof. Ing. František Kuzma, PhD.